

AZ ÉSZAKI FAL (XI.)

Regény

DRAGAN VELIKIĆ

34.

Olga és Andrej Tóthéknál szilveszterezett. Éjfél után az egész társaság kivonult a Stefanplatzra. Az utcákat elborította az üvegtörmelék, amely azonban reggelre már eltűnik a járdákról.

A Grabenban, hogy az 1994-es esztendő boldog legyen, Andrej egy kis porcelán szerencsemalacot vett Olgának. Puncsot ittak, és fánkot haraptak hozzá. Reggel felé Olga, Rita, Tibor és Andrej betértek a Havelka Cafébe forró buktára, de a nagy tolongás miatt hamarosan nyugalmasabb helyet kerestek. Már megvirradt. Az elnéptelenedett utcákon kóboroltak, s a hosszú séta végén kibukkantak az Egyetemnél, majd a Gürtelen. A 6-os metró korridora alatt megpillantották a Grill-parzer Cafét.

Micsoda észbontó hely, mondta Olga. – Kávéház a vágányok alatt.

Míntha étkezőkocsiban ülnénk, jegyezte meg Tibor. – Még első- és másodosztály is van.

Csakugyan? – ámuldozott Olga.

A pincérek kalauz-egyenruhában szolgálnak fel, folytatta spiccesen Tibor.

Wann steigt der Kaiser zu Pferde?*, skandálta Rita.

Tibor és Andrej elnevette magát.

Mi van ebben nevetséges? – kérdezte Rita. – Nem tudom, egyáltalán megértettétek-e, mit mondtam.

Wann steigt der Kaiser zu Pferde, ismételte meg a kérdést Olga. – Mit jelent ez?

Ezt a jelen levő urak sem tudják, felelte Rita. – Ez Grillparzernak, az írónak a közismert mondata, amely szállóige lett a Monarchiában, hogy a Habsburgok tegyenek már valami radikálisat, oldják már meg ezt vagy azt a problémát, ha kell, akár erőszakkal is. A Habsburgok hosszú életének titka azonban éppen abban rejlik, hogy nem túlságosan gyakran szálltak fel a lóra.

S ha fel is szálltak, igencsak a ringlispírlől ismert falovat ülték meg, epéskedett Tibor.

Hát bizony, a magyarok is sokáig kocsikáztak ezen a ringlispílen, vélekedett Rita.

Rita meg Andrej néhány lépésnyire lemaradtak, úgyhogy amikor a villanyrendőrhöz értek, kigyulladt a piros gyalogos. Olga meg Tibor pedig már az utca túloldalára kerültek, és onnan integettek vissza, mintha hajó fedélzetén volnának, és a hajó lassan, de biztosan távolodik a parttól.

Hadži Ristić tőzsér második mennyei esztendejét taposom, szólalt meg Tibor cinkos hangon. – Szeretném, ha most elmehetnénk a Sankt Marxer temetőbe. Kettesben.

Olga csak megvonta a vállát. Rita és Andrej éppen átkeltek a Gürtelen.

A Grillparzer Café félig üresen kongott. Tibor egy üveg pezsgőt rendelt, Olgának pedig egy csésze forró csokoládét. A reggeli csendben odahallatszott a metró távoli dübörgése.

Gyönyörű egy hely, jegyezte meg gúnyosan Rita.

Szerintem a hely eszményi, viccelődött Tibor is. – Itt mindennap egy-két órát utazhat az ember anélkül, hogy elmozdulna székéről.

Akár a ringlispílen, tódította Rita.

Tibor erre csak fanyarul elmosolyodott, majd megemlítette, hogy hamarosan útra kelnek. Tirolba mennek telelni.

Rita szereti a hegyvidéket télen, ámbár gyenge síelő, közölte Tibor.

Ó, igen, a magyarok közismert síelők, jegyezte meg Olga. – És még jobb tengerészek.

No de azért nekünk is volt egy híres tengernagyunk, a Horthy, mondta Tibor elégedetten nyugtázva Olga szellemességét.

Amikor a pezsgőspoharak kiürültek, Andrej hazafelé indított. A Gürtelen váltak el. Rita meg Tibor taxiba ültek, Olga és Andrej pedig a

6-os metróval folytatták útjukat a Westbanhof felé. Az üres kocsi-
ban Andrej magához szorította Olgát, és gyengéden a hajába csókolt.

Ez jelentős év lesz, mondta.

Inkább boldog legyen, mondta Olga, és a tenyerében nyomott el egy
ásítást.

Fáradt vagy?

Egy cseppet sem, válaszolta Olga. – De alig várom már, hogy haza-
kerüljünk a mi odunkba. Az oroszok biztosan alszanak.

Majd holnap meginvitáljuk őket.

Natasának egy kis ajándékot vettem.

Dmitrij meg belenéz egy kicsit a kártyákba, és majd megmondja, milyen
esztendő előtt állunk.

Amikor a Westbanhofnál kiszálltak a földalattiból, körülpillantottak
a néptelen Europaplatzon. Egy üres villamos keresztezte a Mariahilfer
utcát, és leereszkedett a Gumpendorfer felé.

Az év vége olyan, mint egy regény vége, mondta Olga. – Mindig tudni
szerettem volna, mi történt a hősökkel később, ezért bányásztam annyit
utána az írói életrajzokban.

Andrej hallgatott.

Az irodalom világát kísértetek népesítik be, mondta Olga, miközben
fölfelé lépegettek a lépcsőházban. – Ebben a házban fél évszázad múlva
is lakik majd valaki, mint ahogyan ötven évvel ezelőtt is laktak itt. És
nem fogja tudni, hogy az ablak alatt villamos csöngetett.

Amikor a zárba csúsztatta a kulcsot, Andrejt ugyanaz az izgalom fogta
el, amelyet a páciens arca fölé hajolva a fogászszék mellett érez. Olga
abban a pillanatban ismerte föl ezt a felindulást, amikor férje levette
rőla a sálát, és két melengető tenyere közé szorította hideg arcát.
Szótlatlanul vetkőztek. Andrej az ágyhoz vezette asszonyát, és gyengéden
felnyalábolta. Olga hasa láthatatlan étellel lüktetett. A sűrű függönyö-
kön beszűrődött a szürke, borús reggel, amott a sarokban pedig meg-
pillantotta Olga meztelen hátát meg a saját arcát, ahogyan a felesége
hajához szorítja. A tükörben látott jelenet még csak tetézte a férfi
izgalmát. Az utóbbi időben észrevette, hogy erekciója különösen erős,
amikor egyébként nagyon fáradtnak érzi magát. Olga erőteljesen léleg-
zett, egy-egy heves rándítással mind magasabbra vetve testét megfele-

lőképpen mozgott, úgyhogy a haja, s ez a tükörben látszott, időnként eltakarta Andrej arcát. Ő pedig, mivel a tükörképben kedvét lelte, halogatta a csúcsot. Olga nyöszörgése meg lázas suttogása, mellyel a férfi nevét hajtogatta, volt az egyetlen nesz újév reggelének csendjében.

35.

Januárban Olga abbahagyta a judenplatzi tanfolyam látogatását, azonban ha az időjárás megengedte, továbbra is eljárt sétáira. Valamelyik meredek utcán leereszkedett a Gumpendorfferra, majd nézelődve – az épületek homlokzatai és a kirakatok kötötték le figyelmét – lassan ballagott a Karlsplatz felé. Az utcán kiborotvált arcú, csokornyakkendős férfiakkal és a Kelet fejkendőbe savanyított asszonyaival találkozott. Olga szeme előtt maga a történelem e bécsi negyedbe szorult, és ott felhígult darabja játszódott le. A következő generációban a jómodor fátylat vet a múltra, a származásra, és az újszülöttben, akinek török atyja gyümölcsöt árul a Naschmarkton, már kitörölhetetlen nyomokat hagynak a monumentális homlokzatok.

A téren, ahol a Gumpendorfer utca váratlanul jobbra kanyarodik, Olga megállt az Apolló-mozi vitrinje előtt. Korunk hősei: a Superman, Rambó . . .

Az üresség enókokban mérve kong.

Körülnézett a téren, melyet mintha egy párizsi külvárosból telepítettek volna át ide, balra fordult, majd a templom mellett elhaladva a Mariahilfer utcánál bukkant ki. Egy szűk mellékutcán leereszkedett a Volkstheaterig, megkerülte a parkokat, és a metróval hazament.

Orvosi tanácsra mindennap sétált egyet. Néha Rita is vele tartott. Olga azonban jobban szerette, ha egymagában ér ki a villamos-végállomásra, ilyenkor ugyanaz az öröm dagadozott keblében, melyet alighanem a tengerjáró hajós érez, amikor hosszú-hosszú hajóút után megérkezik a világ valamely eldugott szögletébe.

A Matrozengasse. A villamossínek az éjszakában.

Olga a 60-as villamossal kijárt Rodaunba, vagyis a város legszélére, azután meg pontosan ellenkező irányban, a Duna-csatornán át, Erdbergbe utazott. Egyszer pedig, egy havas napon, a práteri erdőbe vette

útját. S Andrejt képzelte maga elé, amint a páciens fölé hajolva szépíti ezt a felhígult vérű népet, melynek vérképét azok a fiatal törökök javíttatták, akik négyszáz év múltán újból idejöttek, hogy bevegyék Bécset. De nincs többé Sobieski, hogy útját állja a keleti áradatnak. Manapság pan Sobieski is Bécset ostromolja.

Lengyelek, csehek, szlovákok, bosnyákok, horvátok, románok, magyarok, szerbek robotolnak feketén az építőhelyeken.

A fiatal jövevények forró vérétől erőre kapnak a beteg lipicaiak, és új emberfaj születik.

A januári napok csak lassan teltek-múltak, a havazás elállt, a Mariahilfer utca kirakatai pedig ragyogtak a korai szürkületben. Január végére eltűnt a karácsonyfa a Pannónia Szálló üvegekupolájából.

Olga íróasztala fölött ott lógott *A víz alatti város*. Hosszú levelet írt Borisnak. A nagy távolságtól vérszemet kapott, így aztán beleírt egypár sejtelmes mondatot, amelyeket Boris majd nem kerülhet meg válaszában. A Matrozengassén lerohant a Westbahnhofon levő postára, s amikor a tisztviselő áthúzta a borítékot az automatán, Olga végre megkönnyebbülten távozott a tolóablaktól. Magzatával egyidőben egy másik Olga is növekedett benne, aki mindenféle aggályt sutba vágva távolodik a Jóreménység foka felé.

Ezt az eretnekséget dédelgeti majd magában ezen a télen. A szíve alatt hordott gyermek nem ébresztette fel anyai érzéseit. Néhanap elképzelte, hogy egy reggel terhe nélkül, karcsún fog felébredni, s hogy terhessége csak egy furcsa álom. Mindennap hidegebb lett Andrej iránt, s képtelen volt belenyugodni, hogy a gyermek véglegesen összekapcsolja kettejüket akkor, amidőn pedig a nyílt tenger az egyetlen bizonyosság.

36.

De a fekete könyökvédőt mégiscsak fel kellett húznia vékony karjaira a következő év nyarán, Rómában. Nóra újból áldott állapotban van. Róma nem nyugózta le Joyce-ot. Csupa romhalmazt látott, ez pedig kevés a nagy hajóutakhoz.

Napközben szerződéseket és üzleti leveleket fordított a Nast, Colb és Schumacher Bankban, éjszaka pedig írt. Regényének, a *Stephen, a*

hősnek a kézírata kétezer oldalnyira duzzadt. A fekete könyökvédőt ugyanannyi ideig viselte, mint Nóra a magzatát. Noha római tartózkodásukat sikertelen epizódnak tekintette, James csupán a szépséges romok városában ébredt rá, hogy hol az ő fix pontja a földtekén. Hát Triesztben, s 1907 márciusában vissza is térnek oda.

Siettek vissza városukba. Amikor az egyik kanyarban, a vasúti kocsi ablakán át megpillantotta a tengert meg a Miramar kastély habszerű tornyait, James abban a pillanatban felpattant a helyéről, és egészen Triesztig kint állt a folyosón cigarettázva. Triesztben pedig Stanislas, ismerős arcok és épülethomlokzatok várták őket. Ezúttal sem cáfoltak rá szokásukra, hogy ha lakásról van szó, azt igencsak zajos terek, vasútállomások és olyan éttermek környékén találnak, ahol a vendégek főleg külföldiek. Nóra fáradt volt, s amint elaltatta George-ot, kinyújtózott az ágyon. James és Stanislas esti körsétára mentek a városban. James szeretett volna mielőbb rendet teremteni emlékei között.

Július végén Nóra világra hozta Luciát.

James ismét a Berlitzben kap állást. Az évek múlnak, az ő ideje pedig hosszú hajóutak átlakjában telik el. A művészet végleges világát sohasem párosította banalitásokkal, melyek a Történelemnek nevezett illúziót keltik.

Hozzá méltó beszédtársra egyik gazdag tanítványában, gyárosban és íróban, Ettore Schmitzben talált. Már a Villa Venezianában való első találkozásukon elérékenyedett, amikor Schmitz megajándékozta *Senilitá*** című regényének egy fel nem vágott példányával.

Valamikor én is író voltam, mondta Schmitz szemérmesen.

Bizonytalansága valóban lehangoló volt, és James megbánta már, hogy annyira kíváncsiskodott. Hat nappal később azonban, amikor újból ellátogatott a Veneziana villába, hogy órát tartson, a dublini tanár ragyogó memóriájából csak úgy patakzottak a *Senilitá* egy egész fejezetének mondatai.

Ön a legnagyobb élő olasz író szememben, mondta James egzaltáltan. – Miért nem ír többé?

Írni, ismételte meg többször is a szót Schmitz. – Sohasem sikerült kilépnem a középszerű íróra vetődő árnyékból, aki literátori kalandjának kezdetén áll. Miközben új elbeszélésen vagy regényfejezeten töröm

a fejem, gyötör a tudat, hogy középszerű, vidéki író vagyok. A kritikusok ritkán hallattak magukról, s ha véleményt mondtak is, az lesújtó volt. Lehetséges, hogy a fiatal írónak excentrikusnak kell lennie.

Igen, az excentrikusság, no persze. Ez tényleg jó recept. Én is az vagyok, csak hogy énnálam mindez természetes, morfondírozott magában Joyce. A fekete pelerin is meg a kőrísa bot is. Rekvizítumok, melyekkel markírozom a világot.

Önnek írnia kell, szólta emelt hangon Joyce. – Ne törődjön a kritikusokkal. Érthető, hogy ellenállást kelt bennük. Mert egy csepp vigasz sincs az ön regényében, azért. Engem azonban sohasem érdekeltek a banalitások, amelyeket pedig a történészek sorra följegyeznek. Mindaz, amit elgondolok, mondta James, és mutatóujját a homlokához támasztotta – egyszer meg is fog valósulni. Ez a művészet törvényszerűsége. Csupán az a fontos, hogy az ember kellően távol tartsa magát a kritikusok ugatározásától. Mert ahhoz, hogy felfedezze a lángész szikráját másokban, annak a kritikusban is ott kell pislákolnia. Ilyen ítéssel pedig még nem találkoztam.

Triesztben élni annyi, mint sehol sem élni, mondta Schmitz. – Itt írónak lenni, az nem foglalkozás. Engem itt egy olyan úriembernek ismernek, aki naplót vezet.

Most, amikor látta, hogy angoltanára milyen őszintén lelkesedik regényéért, tizennyolc évi szünet után Schmitz újból írni kezdett. A trieszti gyáros ismét Italo Svevo lett.

Ez a Schmitz, szólta róla este otthon Joyce – meghívott bennünket vacsorára. – Ez a Schmitz? Mért, hogy akik valakik, kétkednek benne, akik pedig senkik, azt hiszik, hogy ők valakik? Ah, krumpli, kiáltott fel James. – Megint krumpli van vacsorára. Ó, igen, jót tesz a reuma ellen. De a nyers krumpli, zsebben.

37.

Februárban újra behavazott. Olga meg Andrej vasárnaponként az Augarten néptelen sétányait róta a Duna-csatorna túloldalán. Belgrádból továbbra is riasztó hírek érkeztek. Az inflációt milliárdokban számolták.

Mindig is sejtettem, hogy Belgrád földrengéses vidék, mondta Olga, és tenyerével lesöpörte a havat az egyik padról.

Egy szusszantásnyira leültek.

Mi teszi olyan reménytelenné ezeket a mi országainkat?

Andrej kifejtette, hogy a rend az évszázados rituálékból sugárzik, hogy minden egyes bécsi padlás maga a folytonosság, itt mindent pedánsan rendbe raktak és elkönyveltek. Ezzel szemben a balkáni káoszt, ezt az örökös háborús örületet a szilárd struktúrák hiánya okozza. – Szerbiában a következő száz évben is haramiák lesznek a mindenhatók, mindegy minek, üzletembereknek vagy kormányelnöknek fogják-e nevezni őket. Nézd csak meg, micsoda népség garázdálkodik ma Belgrádban, ezeket a mucaiakat, akiknek egyetlen célja, hogy uralmuk alá vonják a várost. Jöttmentek és primitívek, persze, mindenütt vannak, a szerbek azonban még nem dolgozták ki a közéleti viselkedés kódexét. Hát ezért nincs jövő, ehelyett csak horizontálisok vannak, és pusztá túlélés. Rendőrségi kreatúrák és a csöcselék kezében vagyunk, amelynek semmi köze a nemzethez.

De hát mért van az, hogy mindig ez a faszi győz? – évődött Olga. – Néha olybá tűnik, hogy egész életem szüntelen menekülés a primitivizmus elől. Az én gyerekkorom az a közfal, amely mögött a Vasiljević felügyelő lakik családjával. Egy besúgó, aki három évtizeden keresztül rombolta a szilárd struktúrákat, hogy aztán az utóda is ugyanezt csinálja, csak más eszközökkel.

Szerbiában a primitivizmust nem virágcserepben, hanem egész ültetvényeken termesztették, mondta Andrej.

Virágcserepek, visszhangozta Olga. – Virágcserepek, ez a mi életünk. Nem vagyok bizonyos benne, hogy a csomagolás a téresség illúzióját keltheti. Eddigi tapasztalataim szerint úgy tűnik, az a legszebb, amikor az ember beül az Avala expresszbe, ide-oda utazgat a végeláthatatlan magyar síkságon, és mit sem törődik vele, hogy hová viszi a vonat, Belgrádba-e vagy Bécsbe.

Az emberpár felkelt a padról, és elindult a park kijárata felé vezető sétányon.

Amíg Belgrádban élt, Olga többször eljátszadózott a gondolattal, hogy is lenne, ha valamely más városban telepedne le. Itt kezdődnek azok az öreges tépelődések: hej, ha én akkor . . . így meg úgy?! . . .

Amikor pediglen tényleg egy másik színpadon tűnt fel, az anglista, akinek egy portugál a kedvenc költője, Bécsben viszont Belgrád életét élte. Mert hogyan ellenállni Olgának, aki nem ment feleségül Andrejhez, vagy Olgának, aki egyetemi karrierjét egyengeti, vagy annak az Olgának, aki mégiscsak Pavle bácsi nyomdokain halad? Hát még ez az Olga: Pessoa, Kavafisz, Joyce ábrándos követője.

Ezekben a téli napokban, amikor meg a magzata volt az egyetlen követője, és megkísérelte elképzelni jövődni vonásait, Olga másfelé is elkalandozott: arra az Olgára gondolt, aki a Jóreménység foka felé hajózik.

Domborodó hasát simogatva tenyerével, Olga átnyergelt a jövőbe. Képes volt látni magát az öregség küszöbén, elképzelni a bécsi villamosok világúri modelljeit, Andrej puffedt arcát és valamelyik café félhomályát, ahol törzsvendég. A méhében pulzáló magzat majd határt szab, igen, csak még egy lépés a végső nyugvóhelyig. Olga már nem az a hajdani kislány, aki gondtalanul álomba szenderülve a nagymama és a nagyapa, később pedig a szülők kicsiny figuráit kínálja az éjszaka angyalának. Ott álltak alázatosan a sakktáblán, készen arra, hogy bármikor feláldozzák magukat a sötétben leskelődő Nagy Sakkozó oltárán. Mostanra, lám, kevesebb figura maradt a táblán. A hasában dagadozó új figura érkezése már be van jelentve, s egyúttal jelzi, milyen kevés idő maradt hátra a játék végéig.

Valamelyik olasz opera behízelgő áriája, melyet Dmitrij emelt át a falakon is, élet vette Olga gondolatainak. Az új figura érkezéséig, melynek ideje június közepére esett, a kismama, bár egyre nehezkesebben, még számtalanszor lesétálhatott a Matrozengasséban kanyargó sínek mentén. Ezek a használaton kívül helyezett vágányok pedig a belgrádi Olgához vezettek. Az ablakban ült, közben idegesen zongorázott ujjáival, mert terhessége elején abbahagyta a dohányzást, most azzal

szórakozott, hogy sorra látogatta lehetséges életrajzának színhelyeit. A belgrádi Olga elképzeltetlen lett volna néhány jelentős figura nélkül.

39.

Minden városban, faluban és településen, a főváros minden kapualjában egyszerűen csak felbukkant, amikor az ország 1945-ben lassan kievickélt a háború meg a forradalom kettős leple alól, ahol is a háborút, azt a külső, sötétebb drapériát, a világnak gondolták mutogatni, míg a forradalmat, ezt a tüllszerűen áttetsző részt, a hazai terep homályos szögleteibe szánták. Ott pedig mind kevesebb tanú akadt. A nagy hochstapler remekül lejátszott sakkjátszmája azzal a reménnyel kecsgettette klónjait, hogy ötven évvel később a partit meg lehet ismételni.

Ugyanazzal a verklivel, ugyanarra a zenére, ugyanazokkal a táncosokkal.

Amikor a gépezet kicsiny tollacskája megpendítette a dallamot, a megfáradt fejekről lehullott a por, és a bábuk táncra perdültek.

Kolonisták gyerekeként egy vajdasági mezőváros porából szökkent talpra és indult el azon a kitaposott úton, amely a községi választmányoktól a városi komitékig vezet, majd a szocialista szövetségeken keresztül a diplomáciáig ível. Hősünk valahol a félúton megtorpant. Tizenhét évesen az ifjúsági vezetőség titkára városkájában, és kitűnik a búza kényszerfelvásárlására irányuló akciókban. Tehetséges, és korán elsajátítja a mimikri titkait. A tanítóképző elvégzése után Belgrádba jön, s itt veszi az első leckéket az ő „egyetemem”. Belgrád a káderek Eldorádója. Egy ideig a délszláv irodalom köréből folytat tanulmányokat, s melleleg népi táncsoportot vezet. Ropják ám veszettül Kínától Amerikáig.

Abban az időben, amikor Olga megismerkedik a sorstól neki kiszemelt káderfelelőssel (ezt a figurát egyszerűen lehetetlen volt bárhol megkerülni az iskolától a fakultásig, a gyártól a tudományos intézetig, egyszerűen mindenütt), ő a Központi Könyvtár élén állt, két egymást követő megbízási időre, mi több, ide is láncolva, amikor világossá vált előtte, hogy a diplomáciából nem lesz semmi. Ennek ellenére a komité kiutalja neki egy volt diplomata lakását, egy négyszobás kis fészket a város központjában.

Olga „káderfelelősét” Teodor Dedićnak hívták.

Amikor először lépett be Teodor Dedić irodájába, ez a magas, sasorrú, kimért modorú férfi valósággal elkápráztatta sokoldalúságával Olgát. Sugárzott belőle a tetterő, fejtegetésében eltöprengő szüneteket tartott, midőn csupán egy-egy homlokráncolás árulkodott a fejében rajzó gondolatokról. A lányt meglepte, hogy Dedić mennyire művelt, és ezt úgy könyvelte el, hogy az ő „káderfelelőse” szabályt erősítő kivétel, vagy hát olyan idők jönnek, amikor majd új emberek veszik kézbe a művelődésügy irányítását. Teodor Dedić egy pillanatban bizalmasan közölte, tudja róla, hogy tanársegéd-jelölt volt az angol szakon. A tanszéki bizottság egyik tagja, véletlenül, az ismerőse. Azután határozatlanul megvonta a vállát, mintha olyasmit akart volna mondani, hogy istenem, a sorssal szemben tehetetlenek vagyunk. A nagy európai könyvtárakról beszélt, Vuk Karadžićról meg Dositej Obradovićról, a terveiről mesélt, a fiatalságról, mely mindennek a hordozója, motorja, ő pedig csak azért van itt, hogy segítsen ennek a fiatalságnak.

Amikor pedig bódultan, mint aki lerészegedett, kifordult Dedić igazgató irodájából, Olga nem is sejtette, hogy az alatt a negyven perc alatt, amíg bent volt nála, a főnök előadta az egész repertoárját, miként a színész, aki a darab századik előadását játssza. Fél évnek kellett eltelnie, hogy Olga ráébredjen Teodor Dedić meddő tehetetlenségére, arra a szükségletére, hogy örökösen romhalmaz vegye körül. A pártbizottsági klónoktól vezetett ország a szakadék felé rohant. S amidőn hét év múltán otthagya a Központi Könyvtárat, Olga egy csipetnyi melankólia nélkül vette tudomásul, hogy Teodor Dedić elpusztíthatatlan, mert az általa megtestesített archetípus egyúttal a rendszer legmélyebb pontja, ekképpen kiirthatatlan, akár a nagyvárosi patkányok, melyek a kataklizma után is még esztendőig fognak rohangászni a csatornahálózatban. Teodor Dedićet miben sem kötelezte bármilyen vélemény vagy világnézet, mindig készségesen a győztesek szolgálatába szegődött, azokhoz az örökös foglyokhoz tartozott, akik a mindenkori hatalom tágabb keretét alkotják.

Ilyenféle kísértetek népesítették be fiatalkorát, ott silbakoltak a kijáratnál, akárcsak II. Lajosnak azok a bábui, melyekről Pavle bácsi mesélt. Remélte, hogy – mintha porból volnának – egy pillanatban összeomla-

nak, hamvukba hullanak. Közben tehetetlenül meredt a falra, ugyanarra, amely Vasiljević felügyelőéktől választotta el őket. Noha az a fal már régóta a lakásukon belül van, és semmit sem választ el többé, semmit sem két szobán kívül. A fal arrább mozdul, és új topográfiát képez.

Így történt, hogy Belgrádból való eltávozásával egy másik Olgát hagyott hátra, hogy az kóboroljon a Központi Könyvtár labirintusaiban. Később, már a Mollardgasse utcai lakásból követte gondolatban a belgrádi Olga útjait. Azt szerette volna tudni, hogy az otthon maradt Olga, mindenestül elmerülve abban a papírvilágban, ugyan megtalálta-e nyugalmát.

A kelet-európai mennyország széthullásával a jég olvadásnak indult, a férgek pedig nem tudták elképzelni a félelem nélküli életet.

Jól fűtött lakásában, a fotelben üldögélve, gyakran eltűnődött Teodor Dedićen. Maga előtt látta félmosolyra húzódó, duzzadt ajkát, az arcát, mely mindig résen volt, nehogy bármiféle érzelemről árulkodjon. S mostanra immár semmi sem nyújt biztos támpontot, sem a történelem-órák, sem a földrajz, sem az irodalom, nincs többé semmi, ami becsapja az ajtót a házkutatások előtt volt hazájában. Olga múltja darabokra hullott.

* Mikor ül fel a császár a lóra?

** Magyarul: Italo Svevo: *A vénülés éve*, 1965. – A ford.

BORBÉLY János fordítása

(Folytatjuk)